

HOGY VOLT, HOGY NEM VOLT

Tutus a leghiúbb politikus

Ortutay Gyula néprajzkutató, a magyar politikai élet rendkívül problematikus figurájának századik születésnapja alighanem csendben telt volna el, ha nem rendelkezik úgy, hogy halála után harminc évvel kiadható legyen a titkos naplója. Miközben az a bizonyos sokat emlegetett utca embere számára már aligha mond valamit a neve, a memoárokat kedvelők körében széles visszhangot váltott ki az első két kötet. Mivel bátyám és én is közletről ismerhettük, megpróbálok egy-két vonással kiegészíteni a Tutusként emlegetett politikus arcképét.

Naplót soha nem vezettem, mégis hitelesen el tudom mondani, mi történt 1960. március 24-ének délelőttjén. Sötét ruhát öltöttem, mivel apám váratlan halála után édesanyámat Pestre hozva magamhoz költöztettem, így annak ellenére, hogy én magam nem sokat adtam már a külsőségekre, az ő érzékenysége miatt tartottam a látványos gyászt is. Pedig eléggé furdalt a lelkiismeret. Napokkal a halála előtt úgy terveztem a vidéki utamat, hogy a végén beköszönök hozzájuk, csak hogy aztán leragadtunk egy egri borospincében.

Különben a programjaim visszazökkentek már a hétköznapiakba. Az 56-os nagy kaland is immár befejeződött. A Magyar Távirati Iroda munkatársaként egy keserves szerelem miatt Szolnokra menekültem, aztán viselt dolga-
imért büntetésből Miskolcra helyeztek, vagy inkább mentettek, és egy év múltán visszakerülhettem a fővárosba.

A szolnoki időszakban a megyei újság egyik olvasószerkesztője, Péteri Pista felajánlotta, hogy amikor ő rakja össze a lapot, szívesen helyt ad egy-egy tárcámnak. Aztán ő a Hazafias Népfront Belgrád rakparti székházába került, ahol egy természetesen Népfront című, havonta megjelenő kiadvány szerkesztését is rábízták. És nekem Miskolcra írt, hogy dolgozatokat vár tőlem. Visszatérésem után mellém szegődött a szerencse. Két könyvem volt már nyomdában és a Megöltek egy lányt filmem is készülődött. Pista barátom újságíró csapatából mégsem maradtam ki, mert egy nagyon kellemes társaságot sikerült összegyűjtenie.

1960. március 24-e délelőttjén vittem az előző nap elkészült írásomat a Belgrád rakpartra. A Hazafias Népfront előterében szokatlanul nagy volt a mozgás, gondoltam talán valami értekezletet tartanak. Aztán a kapuban elém pattant maga Ortutay Gyula, és ölelésre tárta karjait.

Hát Jóska, mindenkire gondoltam, hogy eljön, csak rád nem. S látszott, hogy feltűnésem kellemes meglepetés számára.

Annyi eszem már akkor is volt, hogy nem próbáltam tisztázni, honnét való és miféle ez a félreértés, mosolyogtam, ahogyan illik. Ő pedig biztatott, hogy menjek fel és érezzem jól magam, mert ő még további fontos vendégeket vár.

Fent aztán kiderült, Tutus az ötvenedik születésnapját ünnepli. Sötét ruhában véletlenül ebbe csöppentem bele. Egyébként ez volt a leglátványosabb születésnap, amelyen életemben részt vehettem. Ortutay ugyanis Bács megye listavezető országgyűlési képviselője volt, és a megye aztán kitétt magáért.

Hoztak mindent, ami szem-szájnak ingere. Füstölt sonka, kolbász, sajtok, kellemes homoki borok hosszú palackokban. A legnagyobb sikert a nyolc-tíz színpompás kalocsai népviseletben felvonult leányzó aratta (de őket csak nézegetni volt szabad!), na meg a szépen faragott csali hordócska, amelyet Dömötör Laci korábban a Kis Újság, akkor a Magyar Nemzet belpolitikai rovatvezetője, és egy Alberti Tóni nevű fotográfus próbálta megfejteni a rejtélyt, minek következtében egy jókora adaggal sikerült megloccsolniuk a főtktár úr dolgozószobájának perzsaszőnyegét.

Ezt a számomra később sorsfordítónak mondható eseményt azért vettem így előre, mert ötven éve történt, amikor Tutus ötven éves volt. Könnyen kiszámítható tehát, ötven + ötven = száz. Ortutay Gyula az idén lenne százéves.

Életútja alapján semmiképp nem kerülhet be a jeles és tisztelt közéleti személyek arcképcsarnokába. Ám mint korának leghiúbb politikusa (elismeri ezt a minősítést) titkos naplójának megjelentetését jó érzéssel úgy határozta meg, hogy beszélni kelljen róla, és ha meg akarjuk ismerni a lassan élő tanúk nélkül maradó nehéz évti-

zed számos titkát, érdemes legyen kézbe venni eme, szerzője elfogultságát tükröző, de mégis nagyon érdekes memoárt.

Ortutay Gyulát mintha a sors nagy tettek végrehajtására készítette volna elő. Édesapja, aki elszegényedett dzsentrifamilia leszármazottjaként köztisztviselő lett és díszmagyarban fényképezkedett, korán meghalt, és fia nyomorban vagy nyomor szélén töltötte gyermekéveit. Aztán a sors a tenyerére vette. Olyan férfiak egyengették jövőjét, mint Sik Sándor, Kozma Miklós, Szekfü Gyula. A trianoni döntés után Szegedre költöztetett egyetemen is olyan baráti kör alakult körötte, amelyet csak irigyelni lehet.

Budapestre érkezve a nagytekintélyű Kozma Miklós, ekkor a Rádió és a Magyar Távirati Iroda és a Magyar Film Iroda elnöke problémás fia mellé nevelőnek fogadja, s mivel megszereti a család, előbb csak tisztviselő, majd hamarosan az irodalmi osztály helyettes vezetője lehet.

Felkészült fiatal néprajztudós és az akkor leghatékonyabb médiában döntési szerepet kapott kultúrpolitikus. Ez a két szerepkör felerősíti egymást, de egyik a másikat ki is olthatja. Ismert ember, népszerű ember. A Kis magyar néprajz című munkája ajándékként már a háborús években megérkezett a mátraballai népkönyvtárba. (Diákgyerekként kivettem, de elolvasni nem sikerült).

Szerencse gyermekeként mialatt Radnóti és zsidó barátai már az életükért küzdöttek, ő naplójában azon zsörtölődik, hogy félzsidó, tehát zsidónak minősített felesége miatt nem lépked elég gyorsan előre a tudományos ranglétrán, és hogy a légoltalmi szolgálat miatt overallba kell bújni és rohamsisakban örködni.

Útja törvényszerűen balfelé vezetett, de még a véletlen is szerepet kapott. Egy március 15-ei Kerepesi úti temetőben tartott megemlékezés során a Kossuth és Batthyány síremlékei után Táncsics sírjánál a tiszteletet lerovókhoz is csatlakozott, pedig oda csak a balosok mentek. Bajcsy-Zsilinszky Endrével együtt tanúskodott a Nép-szavánál dolgozó Kállai Gyula kiszabadítása érdekében és Bajcsy-Zsilinszky arra kérte, hogy a jövő számára dolgozzon ki egy oktatási reformot.

1938 végétől 1944 márciusáig részletes és hiteles a napló. Azon, hogy a személyes üldöztetés és az ostrom idején a szerzőnek más gondjai is voltak, mint a benyomásait feljegyezni, nem csodálkozhatunk. Feltűnő viszont, hogy a történetben továbbra is jókora lyukak tátonganak. Ortutay nem ért rá naplót írni, amikor sikeres volt, így a legizgalmasabb évekről, miniszterségéről, népfrontos főtitkárkódásáról csak később emlékezget, viszont amikor úgy érzi, hogy mellőzik, üldözik, akkor talál időt a panaszkodásra.

Mindjárt a harcok befejezése után Kozma Miklós örökébe léphetett. Ő lett a rádió, az MTI és az állami film-csinálók elnöke. Véletlenül tudok egy történetet, ami nagyon ide illik. Két filmem operatőre a legendás hírű Hegyi Barna volt. Barátságába fogadott, és szívesen mesélt az életéről. Elmondta, hogy bohém fiatalember volt, és kezdőként nem érdekelte, miről szól a film, csak hogy a sztár színész nő még ha bög vagy öregecske, akkor is döglesztően csinos legyen. Aztán egyszer csak begyűjtötték és a kistarcsai internáló táborban találta magát. Könnyen háborús bűnöst faraghattak volna belőle. Ám egy napon felsorakoztatták őket és egy nagy fekete autó gördült be a tábor udvarára. A kocsiból Ortutay Gyula szállt ki, és a rabok közül kiválasztotta Hegyi Barnát és még két filmes társát. És a Valahol Európában című mozival nagy jövőt ígérve, újraindulhatott a magyar filmgyártás. (Hegyi Barna pedig levonta a tanulságot: - Azóta ha kinszenvedéssel is, de minden forgatókönyvet elolvasott).

Az igazán nagy lyuk a naplóban Ortutay minisztersége, majd a Múzeumok és Műemlékek Országos Központja elnöksége idején keletkezett. Volt két éves szakasz, amikor egy sort sem jegyzett be. Ha írt valamit, leginkább a családjáról, a gyermekeiről. Nevezhetnénk ezt véletlennek, de később, amikor a Hazafias Népfront elnökeként legalábbis látszólag újra fontos szerepet kapott, újra elhanyagolta a naplóírást. Én véletlenül abban a helyzetben vagyok, hogy hiteles tanúként foltozhatom ezeket a lyukakat.

A tőlem öt évvel idősebb István bátyám már a háború alatt belekeveredett a politikába, és a Független Ifjúság egyetemi szervezeteinek főtitkáráként, majd a MEFESZ alelnökeként a kisgazdapárt értelmiségi szárnyához tartozóként tartották számon. Amikor a mozgalomból kiszuperálódott, Ortutayt kérte meg, hogy segítsen neki elhelyezkedni. Tutus pedig legnagyobb meglepetésére oda vette Radnóti Miklósné, Fifi mellé másik titkárának. Bátyám, ezt be kell vallani, nem személyi titkárnak született. Ortutay sokszor elmondta: „Igaz, hogy Solymár Pista nehezen jegyez meg valamit, de ha egyszer megjegyezte, azt azonnal elfelejti.”

Naplójában Ortutay többször leírja, hogy jó lenne az időszerű anekdotákat is feljegyezgetni. Megvoltak neki a kedvencei, később az egyiket többször is hallottam tőle. Nagy Ferenc kiszorítása után egy ideig Dinnyés Lajos

volt az ország miniszterelnöke. Mostanában viták folynak arról, hogy az erős vagy a gyenge államelnök-e a jobb. Hát Dinnyés esetében volt nekünk egy végelgyengült miniszterelnökünk is. A dabasi földbirtokos már a háború előtt is képviselő volt, és a legdurvább zsidótörvény, a numerus nullus ellen szavazott. Bohém életmódja miatt adósságokba verte magát, és amikor megajánlották neki, cinikusan vállalta, hogy a hatalom átjárszásában elvállalja, eljátssza a bérenc hálátlan szerepét.

A kiscgazdapárt egyik Semmelweis utcai székházában megtartott választmányi ülésen a küldöttek igencsak háborogtak a nem szeretem koalíció miatt. Amikor pedig kíséretével együtt Dinnyés a tanácssteremből az előtéren át a protokollszobába igyekezett, egy felháborodott nagydarab falusi gazda a háta mögé lépett és csizmájával hatalmasat rúgott a miniszterelnök valagába.

Bejutván a védett helyre, a protokollszobában a felháborodott ifjabb politikusok lármázni kezdtek, hogy telefonálni kell az államvédelmi hatóságnak, vigyék el azonnal a „felségsértőt”. Ám Dinnyés megtiltotta az intézkedést.

Nem történt itt más, mint megbotlott és nekem esett az a szerencsétlen ember.

De hát Lajos bátyám...

Hát ide figyeljtek: ha egy politikus ellen merényletet kísérelnek meg, bombát dobznak, rálőnek vagy késsel támadnak rá, az még akár növelheti a népszerűségét. De ha valakit seggbe rúgnak? Most elvinnék a tettest, én pedig nevetségessé válna akár most aláírhatnám a lemondásomat. Állapodjunk meg tehát abban, hogy a derék ember csak megbotlott. Felejtsük el gyorsan, ami történt.

Hát nem felejtődött el!

Nem az én dolgom elemezgetni, hogy az egyházi iskolák népszerűtlen programja végrehajtása után hogy és miért csapta el Rákosi Ortutayt. Bátyám elmondása szerint Tutus úgy félt az Öregtől, mint a tűztől. A kegyvesztettség okai közül számomra meglepő, hogy Ortutay ellenezte, hogy munkás-paraszt fiatalokat gyorstalpaló, úgynevezett szakérettségivel felvegyenek az egyetemre. Ezt nem tartott járható útnak. Máig sem tudom, hogy igaza volt-e neki.

Amikor az oktatási miniszterségből kicsöppent, afféle bánatpénzként kapta meg a Múzeumok és Műemlékek Országos Központja elnökségét. Itt Pogány Ö. Gábor lett az elnök, a bátyámat pedig mint az intézmény titkárárt vitte magával.

Ebben az időben avattak fiatal íróvá, és egy üzenetű kapcsolat alakult ki közöttünk. Én összebarkácsoltam egy több mint százoldalas szociográfiához vagy talán inkább egy nagy riporthoz hasonlatos írást a falumból. Ortutay elolvasta és azt üzent, hogy ki is lehetne adni, ha lenne a faluban legalább egy termelőszövetkezeti csoport.

(Én az MTI mezőgazdasági rovatában dolgoztam és a helyzetet jól ismerve egy korcsmabeli tanácskozáson felvettem, hogy a falu szegényeiből, elesetteiből érdemes lenne egy termelőszövetkezeti csoportot alapítani, mert a minisztérium szórja ám a támogatást, meg a soha vissza nem térítendő kölcsönöket. Türelmesen meghallgattak, aztán az egyik öreg palóc megszólalt: – Józsikám, majd ha muszáj lesz).

Ortutay egyébként szakirodalommal is ellátott. Így utólag meghökkenítő: mivel írtam a verpeléti Civik bácsiról, aki egyszerre volt a pálinka szállítója és a búcsúok keresztvivője, Tutus elküldé Bálint Sándornak egy falusi szentembert bemutató könyvét. Akkor azt hittem, hogy valami öreg tudós lehet az illető. A titkos naplóból vele kapcsolatban is kiolvashatjuk, hogy Ortutay nagyon tudta gyűlölni, pocskondiázni a versenytársakat, de ha a vetélkedés okafogyottá vált, nem csak a tisztességes megítélés, de a segítőkészség is visszatért.

Kis Lajos bácsi Szegény ember, szegény asszony könyvére is Ortutay hívta fel a figyelmünket. Az amatőr néprajzos, aki az alföldi emberek ismeretében és szeretetében Móra és Tömörkény méltó társa, Tutus kezdeményezésére kapott Kossuth-díjat. Lajos bácsival később többször volt alkalmam találkozni, mert egyszer, amikor a bátyáméknál vendégeskedett, véletlenül én is ott voltam. És az öreg annyira megkedvelt, hogy a további látogatásaikor oda lettem rendelve.

Pedig két kézzel fogta a borospoharat, mégis erősen remegett és beszélgetés közben újra, meg újra elmondta a tehetség titkát: „Az az kis sömmi, az a fényös.”

A múzeumok és műemlékek gondozását azért vették el Ortutaytól, mert a működés nem volt eléggé agitatív. Ráadásul ellenezte, hogy az intézmények a megyék, a városok kezére kerüljenek. Pedig visszaemlékezve a közepvezetők felkészültségére, akkor neki lehetett igaza.

Furcsának tűnik, hogy a többéves szoros együttműködés idején nem írja le a bátyám nevét. Majd csak 1953 végén emlegeti Solymár Pistát, aki találkozásuk alkalmával bizonygatja, hogy lebénult az apparátus.

Tutus egyébként a kiszorítottsága miatt sodródik a Rákosi-hívek gyérülő csapatába. Nem hittem volna, hogy 1956-ban a már légüres térbe került Öreghez zárandokol, hogy a nyilvános kommunista párttagságát kérje. Aztán a forradalom napjaiban próbált részt venni a kisgazda párt újjá alakításában, de elutasították jelentkezését. Így ő maga patyolattisztán állott a visszatért hatalmasok oldalán, az ismeretségi köréből viszont sok üldözött kérte támogatását.

Bátyám nevét 1957 februárjában említi újra, majd májusban, ahol Tildytől Bibó Istvánig a letartóztatottak újabb listája található, és ahol megjegyzi, hogy a távol lévő Kádár helyett Münnich fogadja valószínűleg megbeszélni, hogy milyen feladatra készüljön fel. Ott szerénykedik még egy röpke megjegyzés: „Aztán ebéd után Solymár öccse ügyében.” Ezen a május 27-én az utolsó reflexió: „Elmebeteg napi programok”.

Ha hiszik, ha nem, én csak több mint fél évszázaddal az események után ebből a naplóból értesültem testvérem próbálkozásáról. Három, nevemmel megjelent és egy, a szovjet hadsereg által elkobzott, és szintén aláírt cikk után a számonkérés elmaradt, de ezt nem Tutus intézte. Ortutay egyébként a forradalom leverése után valószínűleg megbízásból, vagy maga érzett rá, de szívügyének tekintette a Hazafias Népfront újjászervezését.

Körülbelül itt érkeztünk el a második féldíőhöz, amikor Péteri Pista barátom bevett a Népfront Közlöny írói csapatába. A fővárosba visszakerülvén aztán részt vettem a havonta megtartott szerkesztőbizottsági üléseken és a különböző rendezvényeken.

Ezeken az összejöveteleken Ortutay nagyon Tutus volt. Közös halászléfőzést is tartottunk a Népfront konyháján és ebédlőjében, és kuglicsatát a Hársfa étterem alatti pályán. A havonta megtartott szerkesztőbizottsági értekezlet egy félórás pletykázkodással, vicceseléssel telt el. Az ezen való részvételt Tutus ritkán mulasztotta el. Jó újságírók, Dömötör Laci, Illés Sándor, Bajor Nagy Ernő, Hajduska Pista hordták össze az információkat. Az volt a furcsa, hogy álújságíróként mindenkor ott üldögélt ezeken a beszélgetéseken a naplóban sokat szidott Pál Tibor, aki köztudottan nem besúgó volt, hanem a szolgálat nem is alacsony rangú tisztje. (Később egy ukrán sajtószolgálat munkatársaként még Antall József miniszterelnök sajtótájékoztatóin is ott üldögélt). Néha arra kellett gondolnom, hogy afféle információs csatorna vagyunk.

Sokak által utált személy volt az az asszonyság is, akit leánykori nevén Zsuppos Margitnak, a repedt sarkú kurvának emlegettek. Ő volt a pártközpont részéről kijelölt összekötő. Sűrűn a Belgrád rakpartra látogatott, és mindenbe beleszólt. Ortutay félt tőle, és nem merte megfékezni. Később magántársaságban találkoztam ezzel az asszonysággal. Kiderült, hogy szerepet játszott és még humora is volt neki.

Ortutay rokonszenves tulajdonsága volt a nem csak szűk baráti körére kiterjedő segítőkészség. Kimondva, kimondatlanul, de felvállalta az értelmiség érdekképviseletét. Szerette, ha voltak ügyei. Berda József például rendszeres apanázst élvezett a Népfront kasszából.

Volt mókásnak mondható jókora kudarca ez ügyben. Listavezető képviselőként megkülönböztetett figyelemmel foglalkozott a Bács megyeiek ügyeivel. Az egyik helyi nagyember valami stiklit csinált, és Tutus megígérte, hogy elsikálja a dolgot. Beszélt is Nezvál igazságügy-miniszterrel, akitől megkapta a megfelelő ígéretet. Ám valahol por került a gépezetbe. A bíróhoz már csak annyi jutott el, hogy a miniszter érdeklődik az ügy iránt. Ő tehát nagyon lelkiismeretesen foglalkozott az ügygel, és keményen ítélte: a patronált pedig több évre bevonulhatott a börtönbe. Ez bizony kínos volt.

Tutus azt is nagyon tudta, hogyan kell a pontosság tudatát erősíteni. Vidékre mindig díszkísérettel ment, és a titkárságnak óránként hívnia kellett, akár volt mondanivaló, akár nem.

Ez időben nem csak a naplóírást hanyagolta el, de a tudományos munkálkodást is. Egyszer Péteri Pista azzal hívott fel, hogy segítsek, mert Tutustól nagyon rövid határidővel kolumnás cikket rendelt a Népszabadság, és ezt neki kell szélesebben előállítania. Mivel én éveket szolgáltam az MTI mezőgazdasági rovatában, osszam meg vele tapasztalataimat. Délután alaposan kivallatott, éjszaka pedig megírta a cikket. Aztán később nevetve közölte, hogy a Tudományos Akadémiának küldött jelentésbe éves munkásságként Tutus ezt a cikket jelölte meg.

Ortutay alig titkolt vágya az volt, hogy amikor a keményen alkoholizáló Dobi papát sikerül nyugdíjba küldeni, az elnöki tanács elnökeként ő léphessen helyére. Talán el is érte volna eme vágyának teljesülését, ha a szorgalmasan kalandkereső nagy férfiú életébe nem köszönt be a vad, majdhogynem mindent elsöprő szerelem, az akkor

hódító útjára indult televízió üdvöskéje iránt. A napló később egy erotikus regénynek is beillő módon részletezi e szerelmet és főleg annak kudarcos részét. A krumplilevest kedvelő Kádár Jánosnak nagyon nem tetszett ez az országos ügygő lett kaland, amely messze nagyobb port vert fel, mint a mai celebek ide-oda ágyba bujkálása. Kádár ki is fejezte rosszallását.

Kádárnak a tyúktartás, a sakk, az ulti mellett volt még egy szenvedélye, a vadászat. Mivel a hivatala miatt messzi vadászterületekre menni ritkán volt alkalma, így Telki volt az egyik törzshelye, ahol a már emlegetett csalihordó nyitogató Dömötör Laci apósa volt a fővadász. Így, amikor Kádár Telkibe vadászni ment, véletlenül ott volt a mi Lacink is. Nagydumás fickóként pletykáival, anekdotáival elszórakoztatta Kádár elvtársat. Dömötör Laci is abból a fajtából volt, akiben nem állt meg a szó, és Kádár és Ortutay között akkora pletykát csinált, hogy mindörökre ki lett tiltva a Belgrád rakpartról.

Én egyébként 1963-ban azt hiszem a legsikeresebb esztendőmet töltöttem. Anélkül, hogy kértem volna, Móricz Zsigmond-ösztöndíjat kaptam, és egyéves fizetéstelen alkotói szabadságot az MTI-től. Így havonta kettőezer forintot hozott a postás, ami semmiféle kötelezettséggel nem járt.

Az év vége felé a kongresszusára készülő népfrontban szükség volt egy fogalmazni tudó balekra. Úgy vélem, Péteri Pista barátom találta ki, hogy én lennék az alkalmas személy. Ortutay pedig elkért politikai barátjától, Barcs Sándortól. Barcs pedig könnyű szívvel beleegyezett, hogy az alkotószabadság után ne menjek vissza az MTI-be. Idegen test a hírügynökök közt egy regény- és forgatókönyvíró. Idegesíti a társaságot. Így mire nekem is szóltak, az áthelyezésem már nagyjából el volt intézve. Lettem tehát, ahogy Kállai Gyula később kedvtelven mondogatta, a népfront íródeákja. Ráadásul az ösztöndíjas időszakot megszakítva, korábban be kellett vonulni az új munkahelyre.

Ortutay éppen ez időben kereste meg a titkos naplót igazából azért, hogy szerelmi csalódását és megaláztatását amúgy gyógyító szándékkal részletesen beleírja. Azért néhány sort a karrierügyeknek is szentelt. Nem tudja, hogyan dönt Kádár. Hogy újra választják-e. Ő szívesen maradna még egy ciklust, vagy legalább egy felet. Azt is nyíltan leírja, hogy elsősorban a két Mercedes miatt, anyagi okokból szeretne a helyén maradni.

1964. január 5-én egyebek közt ezt írja: "A Népfront kongresszusi készülődése megy a maga útján: már harmadszor írjuk át a téziseket, s tán már csak kétszeri átírás van még hátra, s a 60 oldalas jelentést is csak egyszer kell már átírnunk." Ez a fejedelmi többes szám nem teljesen igazságos. Az ideológiai hibátlanság érdekében valóban nem voltunk híján a bölcs tanácsoknak, de valakinek a munkát el kellett végeznie. És a sor végén én voltam a kisangyal. Egyébként, amikor a jelentés 60 oldala véglegesítődött, a stencilezett lapokat össze kellett hordani, mégpedig sok példányban, hiszen minden küldött meg kellett hogy kapja ezt a fontos okmányt. (Nem olvasta el senki soha!) Nos, Ortutay ekkor már tudván tudta, hogy nem maradhat, az oldalakat kirakatta a kis tanácsterem hosszú asztalára, és az első jelentés példányt ő hordta össze. Aztán jött a titkárnő, hogy sürgősen telefonhoz hívják. (Ezt a játékot már ismertük). Miként a miniszterség után a Múzeumok és Műemlékek Országos Központját, most a Tudományos Ismeretterjesztő Társaságot kapta vigaszdíjként.

Nem tudom, mi lesz a harmadik kötetben, de annak, aki átélte az ábrázolt évtizedeket, netán ismerte is a könyv szereplőinek egy részét, izgalmas olvasmány a napló. De annak is érdemes kézbe venni, aki belülről kívánja megismerni egy elsüllyedt világ működését.

Milyen ember volt Tutus? A bátyám nagyjából három évet töltött mellette, én csak három hónapot. Alaposan félreismertem. Azt hittem, hogy egy hiú, cinikus kalandor, akit felkészültsége, szellemessége, humora és segítőkészsége miatt még kedvelni is lehet. Ő a naplóban érző szívű, hithű kommunistának mutatja be magát, akinek fáj, egyre csak fáj az indokolatlan mellőzöttség. Az igazat megvallva nem tudom eldönteni, hogy a róla alakított kép, avagy az önarckép a hiteles. Netalántán mindkettő?

*Ortutay Gyula. Napló, 1.k. 2009, 2.k. 2009. Alexandra kiadó.
(Időközben megjelent a napló harmadik, befejező kötete is.)*